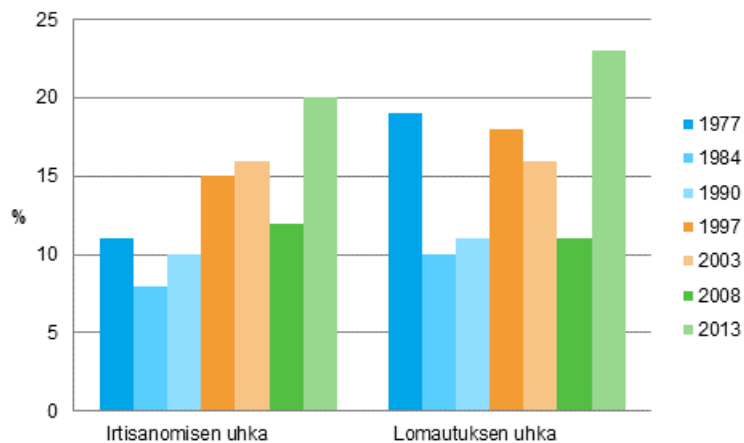

Työolotutkimus 2013

Epävarmuuden keskellä työoloissa myös myönteistä muutosta

Tilastokeskuksen vuoden 2013 työolotutkimus näyttää epävarmuuden kasvaneen merkittävästi suomalaisessa työelämässä viime vuosina. Samaan aikaan työoloissa on kuitenkin tapahtunut paljon myös myönteistä kehitystä, ja työn arvostus on kasvanut.

Irtisanomisen ja lomautuksen uhkaa kokeneet, osuus palkansaajista

Tilastokeskus, Työolotutkimus 1977 – 2013.

Vuoden 2013 tutkimuksen mukaan viidennes palkansaajista kokee irtisanotuksi joutumisen uhkaa ja lähes joka neljäs pelkää lomautuksia. Useamman kuin joka neljännen työpaikalla on vähennetty väkeä edellisten kolmen vuoden aikana.

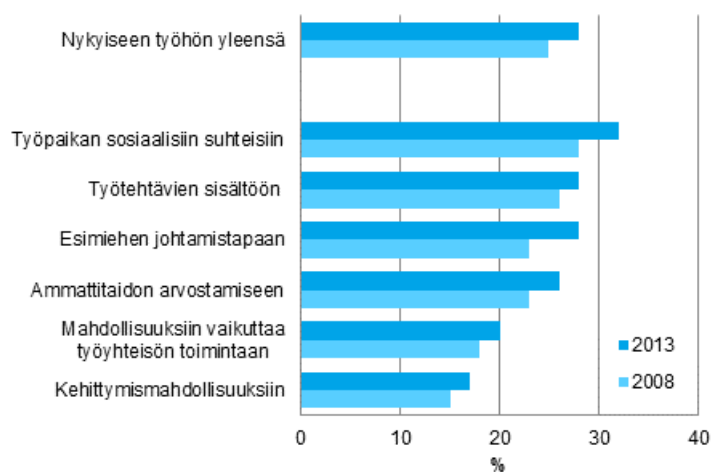
Vastaavat osuudet eivät ole olleet näin korkeita yhdessäkään aiemmista työolotutkimuksista, joita Tilastokeskus on tehnyt vuodesta 1977 lähtien. On tosin huomattava, että 1990-luvun synkimmän laman aikana vastaavia tietoja ei kerätty.

Ansiotyön arvostus lisääntynyt

Epävarmuus ja työn niukkuus lisäävät työn arvostusta. Ansiotyö koetaan erittäin tärkeäksi elämäntilanteeksi yleisemmin kuin viisi vuotta aiemmin. Tyytyväisyys nykyiseen työhön ylipäänsä sekä työn eri osatekijöihin

on kasvanut selvästi vuodesta 2008. Erityisesti on kohentunut palkansaajien tyytyväisyys työpaikan sosiaalisiin suhteisiin ja esimiehen johtamistapaan.

Nykyiseen työhönsä ja sen eri tekijöihin erittäin tyytyväiset

Tilastokeskus, Työolotutkimus 2008 ja 2013.

Työpaikan sosiaalisten suhteiden lujittuminen sekä työpaikan ilmapiirin kokeminen avoimeksi ja kannustavaksi nousevat esiin myös monissa muissa työolotutkimuksen eri mittareissa. Talouden suhdanteisiin liittyy lisäksi se, että kiireen kokemus on jossain määrin hellittänyt.

Kansainvälisessä vertailussa Suomi erottuu edelleen edukseen työyhteisöjen matalien hierarkioiden, tietotekniikan soveltamisen ja tiimityön yleisyyden suhteen. Suomessa työntekijät pitävät myös mahdollisuuksiaan kehittyä työssä ja kouluttautua sekä vaikuttaa työtehtäviin parempina kuin työntekijät muissa Euroopan maissa.

Tilastokeskus on tehnyt 36 vuoden ajan laajoja haastatteluihin pohjautuvia työolotutkimuksia, jotka kertovat palkansaajien työolojen monen suuntaisista muutoksista. Nyt julkaistava Työolotutkimus 2013 kokoaa yhteen näitä kehityssuuntia lähes 40 vuoden ajalta.

Sisällys

Laatuseloste: työolotutkimus.....	4
-----------------------------------	---

Laatuseloste: työolotutkimus

1. Tilastotietojen relevanssi

Työolotutkimukset ovat laajoja, Suomessa asuvan suomen- ja ruotsinkielisen palkansaajaväestön kattavia haastattelututkimuksia. Tutkimukseen haastateltavat 15–64-vuotiaat, keskimäärin vähintään 10 tuntia viikossa työskentelevät palkansaajat edustavat kaikkia ammatti- ja toimialoja. Otokoot ovat vaihdelleet 3 800 hengestä yli 7 000 henkeen.

Tilastokeskus on tehnyt työolotutkimuksia vuosina 1977, 1984, 1990, 1997, 2003, 2008 ja 2013. Suuri osa työolotutkimuksen kysymyksistä on toistettu samanlaisina tutkimuskerrasta toiseen; vuoden 2013 tutkimuksen valmistuttua työolojen ja niiden kokemisen aikasarja kattaa 36 vuotta. Tällaisten aikasarjojen olemassaolo on kansainvälisestikin varsin poikkeuksellista.

Työolot ymmärretään tutkimuksessa laajasti sekä fyysisiksi että psyykkisiksi ja sosiaalisiksi työympäristötekijöiksi. Työolotutkimuksen tietosisältö kattaa seuraavat aihealueet: fyysinen työympäristö; psyykkiset ja sosiaaliset työympäristötekijät; terveys, stressioireet; asema työmarkkinoilla, työhistoria, perhe, taustamuuttajat

Työolotutkimus pyrkii kuvaamaan eri tasoilla tapahtuvia työelämän muutoksia ja niiden välisiä yhteyksiä. Palkansaajien kokemuksissa tapahtuneita muutoksia voidaan tarkastella yhteydessä muutoksiin työorganisaatioissa sekä talouden ja rakenteiden muutoksiin. Esimerkiksi työmarkkina-asemien muutosta koskevat kysymykset on mahdollista yhdistää muihin työolojen piirteisiin ja tutkia palkansaajaryhmien välisiä eroja. Myös eri työolotekijöiden välisiä yhteyksiä – esimerkiksi työsuhteen turvallisuuden kokemusta, työpaineita ja stressioireita – voidaan tutkia monipuolisesti. Erilaisten alaryhmien vertailu on mahdollista tutkimuksen suuren otokseen ansiosta.

Työolotutkimusjärjestelmän avulla voidaan tehdä suomalaista työelämää koskevia yleistyksiä, tutkia kulloinkin vallitsevaa työelämän tilaa – hyvin- ja pahoinvoinnin tasoa – sekä seurata ajassa tapahtunutta muutosta pitkällä aikavälillä. Tuloksia voidaan hyödyntää työpoliittisen päätöksenteon tukena niin valtakunnallisella kuin työorganisaatioidenkin tasolla, ja tutkimus tarjoaa aineistoa alan tutkimukseen. Se tarjoaa myös vertailukohteen paikalliselle tai alakohtaiselle työelämän tutkimukselle.

Vuoden 2013 työolotutkimuksen tiedonkeruuta ovat olleet mukana rahoittamassa Työsuojelurahasto, työ- ja elinkeinoministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, Eläketurvakeskus, Työterveyslaitos, Keva, Työturvallisuuskeskus, Valtiokonttori, Kela ja Kuntoutussäätiö.

2. Tilastotutkimuksen menetelmäkuvaus

Työolotutkimus on pääosin käyntihaastatteluna toteutettu otantatutkimus. Vuoden 2013 työolotutkimus on poimittu syys- ja lokakuun 2013 työvoimatutkimuksen tiettyjen rotaatioryhmien 15–64 -vuotiaiden suomen- ja ruotsinkielisten vastaajien joukosta. Työvoimatutkimuksen otokseen kuulumisen on varmistunut vasta työvoimatutkimuksen puhelinhaastattelun aikana: työolotutkimukseen otokseen kuuluvat ne työllisiksi palkansaajiksi osoittautuvat henkilöt, joiden säännöllinen työaika on vähintään 10 tuntia viikossa. Heille on ehdotettu työolotutkimukseen osallistumista ja sovittu erillisestä käyntihaastattelusta. Pieni osa haastatteluista on tehty puhelimitse, jos käyntihaastattelua on ollut muuten mahdoton järjestää. Haastattelut on tehty suomen- tai ruotsinkielellä, lukuun ottamatta joitakin englanninkielisiä haastatteluja vuosien 2008 ja 2013 tutkimuksissa.

Kulloisenkin työolotutkimuksen tutkimuslomake suunnitellaan edellisen tutkimuksen lomakkeen pohjalta yhteistyössä tiedonkeruun rahoittajien edustajista ja muista työelämän asiantuntijoista koostuvan asiantuntijaryhmän kanssa. Asiantuntijaryhmä kokoontuu lomakkeen sisällön suunnittelun aikana useita kertoja keskustelemaan ja päättämään mahdollisista muutoksista lomakkeen sisällössä.

Tutkimuksen sisällön suunnittelussa pyritään toistuvuuteen niin, että aiemmissa tutkimuksissa toimiviksi osoittautuneiden ja edelleen relevanttien kysymysten avulla voidaan jatkaa työolotutkimusten vertailukelpoista aikasarjaa. Toisaalta aikaisemmalla kierroksella ongelmallisiksi osoittautuneita kysymyksiä on voitu muokata aikaisempien kokemusten ja saadun palautteen mukaisesti paremmiksi ja/tai

ajantasaisemmiksi. Työelämän muutokset edellyttävät myös sitä, että joka tutkimuskierroksella lomakkeelle on lisätty uusia, tutkimushetkellä ajankohtaisia teemoja käsitteleviä kysymyksiä. Samalla joistakin vanhoista, ei enää kovin tarpeellisiksi koetuista kysymyksistä on luovuttu. Koska työolotutkimukseen osallistujat poimitaan työvoimatutkimuksen kohdejoukosta, työolotutkimuksen tietosisältöä on voitu täydentää työvoimatutkimuksen haastattelusta saadulla tiedolla.

Työvoimatutkimuksen ja työolotutkimuksen vahvan kytköksen vuoksi työolotutkimuksen katoon vaikuttaa työvoimatutkimuksen kato. Jos kohdehenkilöä ei tavoiteta työvoimatutkimuksen haastatteluun kahden kenttätyöviikon aikana, hän jää työvoimatutkimuksessa katoon. Tässä vaiheessa ei tiedetä, kuuluisiko henkilö työolotutkimuksen otokseen vai ei, eikä hänelle voida esittää työolotutkimukseen osallistumista.

Vuoden 2013 työolotutkimuksessa kokeiltiin uutta käytäntöä. Työvoimatutkimuksen kahden viikon kenttätyöaikana katoon jääneiden kohteiden tavoittelua jatkettiin vielä työvoimatutkimuksen kenttätyön umpeuduttua työolotutkimusta silmällä pitäen. Jos henkilö tavoitettiin ja hän osoittautui työolotutkimuksen otokseen kuuluvaksi, hänelle esitettiin osallistumista työolotutkimukseen. Tällöin henkilölle tehtiin ennen työolotutkimuksen haastattelua suppea ”mini-työvoimatutkimus”, josta saatiin muissa tapauksissa normaalin työvoimatutkimuksen kautta tuleva tieto muun muassa ammatista, työpaikasta, toimialasta, säännöllisestä työajasta ja mahdollisesta osa-aikatyöstä.

Koska osaa työvoimatutkimuksessa kadoksi jääneistä ei tavoitettu edes jatkettun tavoitteluajan puitteissa, lähtöotokseen jää henkilöitä, joista ei tiedetä, olisivatko he kuuluneet lopulliseen otokseen. Näin ollen lopullisen otoskoon laskemiseksi joudutaan käyttämään estimaatteja. Koska tarkkaa otosta ja katoa ei voida määritellä, ei työolotutkimuksessa voida myöskään käyttää painokertoimia. Niiden käyttö edellyttäisi, että lähtöotoksesta katoon jääneistä tiedettäisiin, moniko kuuluisi otokseen ja moniko on ylipeittoa.

Vuonna 2013 käyntihaastatteluja tehtiin yhteensä 4876, ja haastattelun keskimääräinen kesto oli 63 minuuttia. Haastattelut toteutettiin pääosin syys-joulukuussa 2013, mutta joitakin haastatteluja tehtiin vielä tammikuun 2014 alkupuoliskolla.

3. Tietojen oikeellisuus ja tarkkuus

Työolotutkimuksen tiedot perustuvat vastaajien haastatteluissa antamiin tietoihin. Kysymyslomakkeen suunnitteluun on panostettu paljon, jotta kysymykset olisivat mahdollisimman yksiselitteisiä ja helppoja vastata. Myös haastattelijoiden koulutukseen on kiinnitetty erityistä huomiota. Haastattelututkimuksessa ei kuitenkaan ole mahdollista täysin häivyttää eroja vastaajien tavoissa tulkita ja ymmärtää esitettyjä kysymyksiä ja niiden vastausvaihtoehtoja.

Tutkimustulosten oikeellisuuteen vaikuttaa vastauskato. Työolotutkimuksen kadon laskeminen ja jo pelkästään otoskoon määrittelemisen ovat kuitenkin haasteellisia tehtäviä edellä, kohdassa 2 esitetyistä syistä: työvoimatutkimuksessa kokonaan katoon jääneiden osalta ei voida tietää, moniko olisi kuulunut otokseen. Heistä tiedetään sukupuoli ja ikä, mutta ei ammattiasemaa tai säännöllistä viikkotyöaikaa, joiden perusteella otokseen kuulumisen määrittämään.

Näin ollen lopullisen otoskoon laskemiseksi jouduttiin käyttämään estimaatteja. Apuna käytettiin sitä joukkoa, jotka jäi työvoimatutkimuksen kenttätyön aikana katoon, mutta joka tavoitettiin myöhemmin jatkettun tavoitteluajan puitteissa. Ensin laskettiin, moniko näistä työvoimatutkimuksessa alun perin katoon jääneistä, myöhemmin tavoitetuista henkilöistä kuului työolotutkimuksen otokseen ammattiasemansa ja säännöllisen työaikansa perusteella. Nämä osuudet laskettiin sukupuolen mukaan 5-vuotiskäryhmittäin. Näiden tietojen perusteella on mahdollista esittää arvioita siitä, kuinka suuri osa niistä, joilta edes ”mini-työvoimatutkimuksen” haastattelua ei saatu, olisi kuulunut myös työolotutkimuksen otokseen ja kuinka suuri osa olisi ollut ylipeittoa, kun ryhmien rakenne-erot otetaan huomioon.

Saatuja tietoja sovellettiin työvoimatutkimuksessa kokonaan kadoksi jääneeseen joukkoon, josta tiedettiin vain ikä ja sukupuoli, mutta ei ammattiasemaa ja työaikaa. Oletus toisin sanoen oli, että vähintään 10 tuntia työskentelevien palkansaajien ikäryhmittäiset osuudet olisivat heidän joukossaan samat kuin vasta työvoimatutkimuksen jatkettun tavoitteluajan puitteissa tavoitetuilla työvoimatutkimuksen kohdehenkilöillä. Näin arvioituna Työolotutkimuksen 2013 otoskoko on 7 096 henkeä ja vastausprosentti 68,7.

Taulukossa 1 näkyy saatujen haastattelujen määrä ja yllä kuvatulla tavalla estimoidut vastausprosentit sukupuolen ja 10-vuotisikäryhmän mukaan.

Taulukko 1. Vastanneet ja kato, Työolotutkimus 2013

Sukupuoli	Ikäluokka	Saatu haastattelu		Kieltäytyi	Ei tavoitettu	Aikaa ei saatu sovittua, muu syy	Yhteensä	
		%	N	%	%	%	%	N
Molemmat sukupuolet	Yhteensä	68,7	4 876	17,5	9,0	4,6	100,0	7 096
Naiset	Yhteensä	70,3	2 575	16,4	8,8	4,6	100,0	3 663
	15 - 24	61,6	151	19,6	8,2	10,2	100,0	245
	25 - 34	64,2	472	18,9	12,6	4,3	100,0	735
	35 - 44	70,3	563	15,6	9,6	4,5	100,0	801
	45 - 54	72,5	778	15,8	7,5	4,2	100,0	1 073
	55 - 64	75,5	611	14,6	6,2	3,7	100,0	809
Miehet	Yhteensä	67,0	2 301	18,8	9,6	4,6	100,0	3 433
	15 - 24	61,4	156	28,0	8,3	6,7	100,0	254
	25 - 34	59,3	499	21,8	16,9	5,9	100,0	841
	35 - 44	66,2	570	16,4	15,4	5,0	100,0	861
	45 - 54	69,2	603	17,2	12,4	3,9	100,0	871
	55 - 64	78,1	473	16,7	3,6	2,3	100,0	606

Työolotutkimuksen kadon jakautuminen on hyvin samanlainen kuin haastattelututkimuksissa ylipäänsä: Vastausprosentti on korkeampi naisilla kuin miehillä. Nuorimmissa ikäryhmissä vastausprosentti jää alhaisemmaksi kuin vähintään 30-vuotiailla, ja kaikkein parhaimpiin vastausprosentteihin päästään iäkkäimpien palkansaajien keskuudessa.

4. Julkaistujen tietojen ajantasaisuus ja oikea-aikaisuus

Työolotutkimusta tehdään noin viiden vuoden välein. Tuorein tutkimus on vuodelta 2013, eikä seuraavan työolotutkimuksen ajankohdasta ei ole vielä päätetty.

5. Tietojen saatavuus ja läpinäkyvyys

Vuoden 2013 tutkimuksesta julkaistaan peruseräraportti sekä paperijulkaisuna että sähköisenä julkaisuna marraskuussa 2014.

Tilastokeskus on julkaissut vuosien 1997, 2003 ja 2008 työolotutkimuksista peruseräraportin. Vuosien 1997 ja 2003 tutkimuksista on julkaistu myös työoloja sukupuolten tasa-arvon näkökulmasta tarkastelevat raportit. Lisäksi vuosina 1997 ja 2003 työolotutkimuksen aineistosta on julkaistu artikkelikokoelma yhdessä rahoittajien ja aineistonkäyttäjien kanssa. Tutkimusten tuloksia on esitelty muun muassa Tilastokeskuksen Hyvinvointikatsaus- ja Tieto&trendit-lehdissä sekä erilaisissa kotimaisissa ja kansainvälisissä luentotilaisuuksissa, seminaareissa ja konferensseissa. Tilastokeskuksen ulkopuoliset aineiston käyttäjät ovat julkaisseet työolotutkimuksen tuloksia omissa artikkeleissaan ja raporteissaan.

Tutkimuksesta on saatavissa tutkimuskäyttöön suunniteltuja palveluaineistoja. Mikroaineistot ovat maksullisia ja edellyttävät käyttöluvan hakemista. Aineistot tarjoavat hyvät mahdollisuudet erilaisten selvitysten ja tutkimusten tekoon. Niiden pohjalta on tehty myös lukuisia opinnäytetöitä.

6. Tilastojen vertailukelpoisuus

Työolotutkimuksen keskeisimmistä tiedoista on olemassa vuoden 2013 aineiston valmistuttua vertailukelpoinen aikasarja vuosilta 1977–2013. Tämä aikasarja kattaa 36 vuotta suomalaista työelämää.

7. Selkeys ja eheys / yhtenäisyys

Työolotutkimuksen lisäksi työmarkkinoihin liittyviä Tilastokeskuksen tilastoja ovat työvoimatutkimus, avointen työpaikkojen tilasto, työtaistelutilasto, työtapaturmatilasto sekä työssäkäyntitilasto. Näistä erityisesti työvoimatutkimuksen tietosisältö ja kiinnostuksen kohteet ovat osittain päällekkäisiä työolotutkimuksen kanssa. Työvoimatutkimuksen kohdejoukko on kuitenkin koko työikäinen väestö, mutta työolotutkimuksessa vain vähintään 10 tuntia viikossa työskentelevä palkansaajaväestö. Lisäksi työolotutkimus pyrkii selvittämään palkansaajien työhistoriaan sekä fyysisiin, psyykkisiin ja sosiaalisiin työoloihin liittyviä asioita huomattavasti laaja-alaisemmin ja syvällisemmin kuin mitä työvoimatutkimuksen puitteissa on mahdollista tehdä. Työolotutkimus on perinteisesti kerätty syksyisin lukuun ottamatta vuotta 2008, jolloin tiedonkeruu tapahtui keväällä. Työvoimatutkimuksen tiedot taas kerätään kuukausittain ja niistä lasketaan vuosikeskiarvo.

Koska työolotutkimus tehdään Tilastokeskuksen kuukausittaisen työvoimatutkimuksen tiettyjen kierrosten yhteydessä (ks. yllä), Työolotutkimuksen aineistoon voidaan helposti liittää myös työvoimatutkimuksen yhteydessä kerätyt tiedot ilman, että haastateltavilta tarvitsisi kysyä samoja asioita uudelleen. Työvoimatutkimuksesta liitettyjä tietoja ovat mm. vastaajan ammatti, työpaikan nimi ja toimiala, työsuhteen kesto, säännöllinen työaika, viikonloppu-, ilta- ja yötyönteko edeltävän neljän viikon aikana jne.

Lisätietoja

Hanna Sutela 029 551 2907

Anna-Maija Lehto 029 551 3223

Vastaava tilastojohtaja:

Riitta Harala

www.tilastokeskus.fi

Lähde: Työolotutkimus, Tilastokeskus

Asiakaspalaute: www.tilastokeskus.fi/palaute

*Tietopalvelu ja viestintä, Tilastokeskus
puh. 029 551 2220
www.tilastokeskus.fi*

*Julkaisutilaukset, Edita Publishing Oy
puh. 020 450 05
asiakaspalvelu.publishing@edita.fi
www.editapublishing.fi*

*ISSN 1796-0479
= Suomen virallinen tilasto
ISSN 2342-2874 (pdf)*